

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/174-16>**Єрмаков О. Ю.**доктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5070-6528>**Костецька І. І.**кандидат економічних наук, докторант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5340-0145>**Yermakov Oleksandr, Kostetska Iryna**

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

РОЛЬ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

У статті висвітлено основні особливості створення індустріальних парків для забезпечення сталого розвитку території, зокрема сільських. Реалізації поставленої мети сприяло викладення моделі парків як форми співпраці в умовах конкуренції та визначення їхнього місця в стратегіях регіонального розвитку. Розглянуто різні види індустріальних парків та визначено перспективи використання їхнього потенціалу. Проаналізовано польський досвід і представлено практичну модель Люблінського науково-технічного парку (Польща). Наведено переваги для територіальних громад від діяльності різних видів і моделей індустріальних парків. Описано модель Triple Helix і ефективність її застосування саме в успішній діяльності індустріальних парків. Внесено пропозиції щодо перезапуску й успішного функціонування індустріальних парків України за прикладом Польщі, а також урахувуючі нові зміни в законодавстві.

Ключові слова: індустріальний парк, стратегічний розвиток, досвід Польщі, модель парків, модель Triple Helix.

THE ROLE OF INDUSTRIAL PARKS FOR STRATEGIC DEVELOPMENT OF TERRITORIES

The paper presents the operations and functional models of industrial parks as important components of territorial development in Poland, in particular the development of rural areas. It includes the data on the number of industrial parks in Poland. It also reviews the literature related to this topic. The aim and the objectives of this study are to analyze the most efficient functional models of industrial parks in Poland, in particular those located in the border region (Lublin voivodeship). We believe that their experience is the most appropriate for implementation in Ukrainian realities. Industrial parks are presented as a form of cooperation under fair competition. The paper identifies their place in regional development policy. It is worth noting that this cooperation is the most efficient when it is limited to the regional level. Its purpose is to coordinate the activities of economic, political, and academic regional interest groups. The paper reviews the influence of industrial parks on the competitiveness of the regional economy. It also identifies the prerequisites of their successful development. The examples of different models of industrial parks that operate in Poland are presented. The successful example of the Lublin Science and Technology Park, established in 2005 in the Lublin Voivodeship (Poland), is reviewed in detail. Its model is exceptional and relevant for Ukraine. Most industrial parks in Poland were founded by central government institutions. However, the park chosen for analysis was founded by the University of Life Sciences in Lublin and the self-government of the Lublin Voivodeship and the relationship between the partners was more balanced than in other industrial parks in Poland. The establishment and functioning of industrial parks have become of particular importance in Ukraine after the decentralization reform since most new hromadas (territorial communities) are not self-sustaining yet. However, the key purpose of all industrial parks, regardless of the name and profile, is to obtain innovative solutions that could have a positive impact on local and regional development in the longer run. The Triple Helix model is proposed to discuss the efficiency of industrial park operations. It describes the relationship between key institutions (participants) through the prism of stimulating economic development. The key aspect of the model is that the cooperation of businesses, academic circles, and public administration will promote the growth of innovations, entrepreneurship, and, in the long run, improve the standard of living in a region.

Keywords: industrial park, strategic development, experience of Poland, park model, Triple Helix model.

JEL classification: O30

Постановка проблеми. Індустріальні парки є рушієм локального розвитку, ефективним інструментом залучення інвестицій, налагодження нових інноваційних і конкурентних виробництв, підвищення інвестиційного іміджу та зростання економічної спроможності території. Створення індустріального парку дає змогу підвищити якість, технологічність та інноваційність виробництва на певній території, знизити рівень безробіття і, відповідно, поліпшити рівень життя населення в територіальних громадах. Це також допоможе поліпшити бюджетоутворюючу базу, що важливо сьогодні для громад (їхня платоспроможність) після проведення реформи децентралізації.

В Україні процес створення індустріальних парків, що розглядалися насамперед як інструмент територіального розвитку, започатковано з прийняттям у 2006 р. Концепції створення індустріальних (промислових) парків в Україні [1]. Проте на практиці все зводилося до пілотних проєктів у різних регіонах країни. Оскільки в законодавстві не було чітко зазначених положень щодо організаційної форми, то здебільшого було вибрано комунальне підприємство. У результаті на початковому етапі було створено 52 індустріальних парки по всій країні, з яких реально функціонуючих орієнтовно сім.

Нині великі очікування покладаються на перезапуск індустріальних парків із прийняттям проєкту закону про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки», спрямованих на залучення інвестицій у промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках (№ 4416-1 від 10.12.2020, зміни від 07.09.2021). Прийняття цього законопроєкту дасть змогу розкрити потенціал індустріальних парків як дієвого механізму подолання існуючих проблем у промисловості та наслідків поточної економічної кризи в Україні.

Є сподівання, що індустріальні парки стануть ще одним інструментом для залучення інвестицій, створення нових робочих місць, а отже, для посилення фінансової спроможності територіальних громад.

Проте для ефективного впровадження індустріальних парків доцільно скористатися досвідом Польщі, проаналізувати діючі моделі для виявлення позитивних результатів і уникнення помилок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі багато праць присвячено проблемі ефективності та функціонування індустріальних парків (О.І. Лиса, Т.В. Лукашенко [4], Г.В. Олексюк [5]). Вагомим внеском у висвітлення проблем стимулювання створення ІП в Україні є праці Я.Я. Калата [3] та В.В. Галасюка [2]. У публікаціях згаданих авторів проведено аналіз зарубіжного досвіду та наведено приклади кількох країн, де успішно функціонують індустріальні парки. Проте немає чітко сформованої моделі діяльності індустріального парку для наочного прикладу впровадження. Наведені окремі теоретичні засади функціонування ІП у наукових працях, зокрема їх класифікація, відмінності різних видів спеціальних економічних зон, потребують поглиблених досліджень. Тому вважаємо за доцільне проаналізувати успішний кейс-парку в Польщі, який знаходиться в прикордонній території. Це дасть змогу сформулювати пропозиції, більш прийнятні для імплементації в українських реаліях.

Мета статті полягає в аналізі діяльності індустріальних парків у Польщі для пошуку оптимальних моделей їх впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ефективне функціонування парків за рахунок інноваційності може відігравати важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності регіонів, у яких розташовані парки, зокрема сільських.

Сьогодні в Польщі існують промислові, наукові, науково-технічні парки та їх гібриди. Слід зазначити, що не існує єдиної універсальної моделі чи способу функціонування парку для досягнення максимальної ефективності. Модель бізнесу в кожному конкретному випадку відрізняється. Проте можна стверджувати, що застосовані методи і моделі завжди націлені на прибутковість парку. У Польщі бізнес-модель парку може існувати на основі бюджетного, комерційного та змішаного фінансування [6].

Загальну кількість технологічних парків і географію їх розміщення на території Польщі наведено на рис. 1. Зважаючи на різноманітність парків як за ступенем розвитку, так і за їх фактичною діяльністю, вони на рисунку представлені за єдиною схемою.

Уважається, що першим створеним парком в Польщі є Познанський науково-технічний парк (травень 1995 р.) [8]. Процес створення всіх технологічних парків у цій країні відбувається під патронатом Асоціації організаторів центрів інновацій та підприємництва, що базується у Познані [9].

Польськими науковцями [10] запропоновано класифікацію парків за профілем та стадією розвитку: парки на етапі планування (ще не діючі), парки на початковій стадії розвитку, парки, що розвиваються, високорозвинені парки. Ураховуючи цю класифікацію й останні дані щодо функціонування парків, нами вибрано парк, який відноситься до групи парків, що розвивається. Також важливим аргументом було те, що він знаходиться в прикордонному воєводстві – Люблінському. Уважаємо, що так вдасться сформулювати пропозиції, найбільш актуальні для українських реалій. На прикладі Люблінського науково-технологічного парку хочемо навести його модель для розвитку територій в Україні.

Аналіз роботи технопарку в Польщі. Люблінський науково-технологічний парк управляється двома компаніями. Це пов'язано з непорозуміннями, що виникли під час створення керуючих компаній та розподілу голосів на загальних зборах акціонерів, що призвело до виходу акціонера (Сільськогосподарська академія в Любліні), котрому належала земля, на якій мав бути розташований парк.

У 2003 р. був створений Lubelski Park Naukowo-Technologiczny Sp. z o.o. (LPNT Sp. Z o.o.). Його акціонерами були:

- Люблінська політехніка (21%);
- Орган місцевого самоврядування Люблінського воєводства (21%);
- Університет Марії Склодовської-Кюрі в Любліні (21%);
- міська громада Люблін (21%);
- Медична академія в Любліні (2,67%);
- Сільськогосподарська академія в Любліні (2,67%);
- Інститут агрофізики ім. Богдана Добжанського з Польської академії наук у Любліні (2,67%);

Рис. 1. Карта технологічних парків Польщі, 2020 р. [8]

– Інститут ґрунтознавства та рослинництва м. Пулави (2,67%);

– Люблінський капітальний фонд Sp. z o.o. з м. Люблін (2,67%);

– ДП «ФС-Холдинг» Корпорації фінансів і промисловості в Любліні (2,67%).

У 2005 р. створено підприємство «Науково-технологічний парк Люблінського воєводства» (PNTWL S.A.). Його акціонерами були: Сільськогосподарська академія в Любліні (72,4%) та Орган місцевого самоврядування Люблінського воєводства (27,6%) [10]. Установи поділили між собою повноваження з управління парком.

Сьогодні акціонерами парку є Орган місцевого самоврядування Люблінського воєводства (96,66%) і Університет природничих наук у Любліні (3,34%) [11]. Слід зазначити, що відсотки управління акціонерів від початку заснування дуже змінилися.

Завдання Люблінського науково-технологічного парку S.A. полягає у тому, щоб сприяти потоку знань між бізнесом і наукою. Фахівці допомагають підприємцям-початківцям розпочати та вести власний бізнес із використанням новітніх технологій. За потреби надаються нерухомість та технічна інфраструктура підприємцям на вигідних умовах для ведення успішної діяльності.

Для обговорення ефективної діяльності парку проаналізуємо його за моделлю Triple Helix (потрійна спіраль). Вона описує відносини між ключовими інституціями (учасниками) через призму стимулювання процесів економічного розвитку. Ключове припущення полягає у тому, що співпраця бізнесу, науки та державного управління сприятиме зростанню інновацій, підприємництва, а в довгостроковій перспективі при-

зведе до поліпшення умов життя жителів громад. Особливостями моделі є нестабільність (переговорна сила учасників постійно змінюється), а також нелінійність змін, що відбуваються. Це призводить до географічної диференціації співпраці, наприклад впливає на діапазон інструментів, що використовуються для створення інновацій [7].

Модель Triple Helix зараз є популярним інструментом для аналізу процесів, що відповідають за економічний розвиток на регіональному та місцевому рівнях. Переважна більшість індустриальних парків у Польщі була визначена, сформована та забезпечена державним сектором. Є, звісно, винятки, як-от Люблінський науково-технологічний парк, створений Сільськогосподарською академією в Любліні та Органом місцевого самоврядування Люблінського воєводства, де відносини партнерів більш збалансовані, ніж в інших парках Польщі. Виходячи із цього, можна зробити висновок, що заклик до такого типу інституцій є передусім інструментом місцевого самоврядування, який використовується для створення політики підприємства та/або спроби інтегрувати приватний сектор із наукою. Ключовим аспектом у всіх парках незалежно від назви та визначеного профілю є бажання отримати інноваційні рішення, які могли б позитивно вплинути на місцевий та регіональний розвиток у довгостроковій перспективі.

Основними проблемами реалізації концепції Triple Helix місцевою владою є її основні риси, які були вище наведені (нестабільність та нелінійність). Асиметричні відносини між учасниками, зміна переваг, їхнє невігластво, відсутність бажання співпрацювати та довіри призводять до фрагментарного використання Triple Helix.

Виходячи з проведеного аналізу, бачимо, що в Польщі на місцевому рівні не існує класичної моделі Triple Helix, яка б відображала індустриальні парки як простір для рівноправної співпраці між усіма трьома секторами. Прийнята модель функціонування парку в цій країні базується на державному секторі як засновнику й є доцільною у сферах, де приватний капітал сильно фрагментований. Проте ця модель не має місця там, де працюють великі компанії.

Таким чином, діяльність органів місцевого самоврядування має сенс у Східній Польщі та в окремих місцевостях в інших регіонах країни. Слід пам'ятати, що в такій формулі цей інструмент дуже повільно нарощує потенціал, створюючи простір для співпраці та зміцнюючи його. Тому не можна очікувати швидких результатів, але довготривала та системна діяльність має призвести до розвитку місцевої культури підприємства та інновацій.

Висновки. Проведеним аналізом діяльності польських індустриальних парків виявлено зв'язок та їхній ефективний вплив на місцевий розвиток. Під час аналізу застосування моделі Triple Helix встановлено її ефективність тоді, коли співзасновником/ініціатором створення парку є орган місцевого самоврядування. Це є вагомим чинником для українських реалій саме після завершення адміністративної реформи, адже до територіальних громад перейшли всі повноваження і відповідальність за місцевий економічний розвиток.

Виходячи з польського досвіду, бачимо, що на рівні національної політики важко визначити всі елементи моделі Triple Helix. Цей підхід використовується обмеженою мірою, переважно як обґрунтування рішень, прийнятих національними органами влади, тобто переважає патріархальна поведінка. Приймаючи рішення, влада намагається збалансувати інтереси всіх сторін: працівників, роботодавців і науковців. Відповідно, немає єдиної комплексної інноваційної політики, яка б підвищувала інноваційний потенціал промисловості. На місцевому рівні все інакше, і модель Люблінського науково-технологічного парку є добрим прикладом.

Отже, згідно із законопроектом «Про індустриальні парки в Україні» (який ми згадували раніше), в індустриальних парках зможуть розміщуватися такі об'єкти, як офіси керівних компаній учасників індустриальних парків, фінансові, рекламні та маркетингові установи, освітні заклади, зокрема дошкільні, наукові парки, акселератори, інноваційні лабораторії, зали для конференцій, пожежні частини, складські приміщення та об'єкти логістичної інфраструктури, а також низка інших об'єктів. Законопроект також передбачає

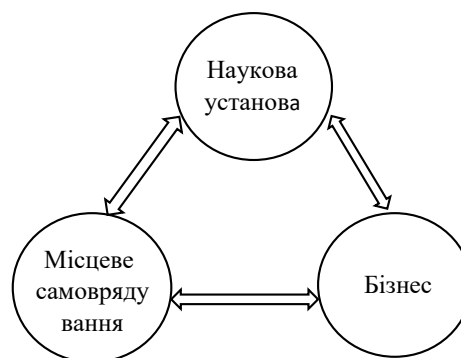

Рис. 2. Модель Triple Helix [7]

повну або часткову компенсацію з бюджету відсоткової ставки за кредитами на облаштування і ведення господарської діяльності в індустриальних парках для їхніх учасників. Очікується, що індустриальні парки стануть ще одним інструментом для залучення інвестицій, створення нових робочих місць, а отже, для посилення фінансової спроможності територіальних громад.

Уважаємо, що створення індустриального парку на території громади зможе вирішити низку таких завдань:

- 1) реалізація та розвиток економічного потенціалу громади шляхом створення нових підприємств у різних сферах діяльності;
- 2) підвищення інвестиційної привабливості території та залучення додаткових інвестицій;
- 3) підвищення рівня ділової активності в громаді та розвиток малого і середнього підприємництва;
- 4) підвищення рівня життя та добробуту мешканців громади шляхом створення нових робочих місць та зменшення рівня безробіття, підвищення показника середньої заробітної плати в регіоні;
- 5) зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів, включаючи надходження від сплати орендної плати за користування земельною ділянкою, у межах якої буде розміщено індустриальний парк;
- 6) створення сучасних, екологічно чистих промислових підприємств;
- 7) зниження показників трудової міграції населення в громаді;
- 8) упровадження новітніх інноваційних рішень у виробництві продукції;
- 9) упровадження енергозберігаючих технологій;
- 10) насичення ринку конкурентоспроможною продукцією вітчизняного виробництва;
- 11) збільшення експортного потенціалу місцевих підприємств.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення індустриальних (промислових) парків в Україні» від 01.08.2006 № 447. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2006-%D1%80>.
2. Галасюк В.В. Індустриальні парки: світовий досвід та перспективи створення в Україні. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. № 1. С. 40–50.
3. Калат Я.Я. Стимулювання розвитку індустриальних парків (на прикладі прикордонних регіонів Польщі). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Світове господарство та зовнішньоекономічні відносини*. 2020. Вип. 2(142). С. 78–87.
4. Лиса О.І., Лукашенко Т.В. Організаційно-економічний механізм створення індустриальних парків. *Науковий вісник. Серія економічна*. 2014. № 2. С. 172–181.
5. Олексюк Г.В. Індустриальні парки України: від концепції до реальності. *Регіональна економіка*. 2017. № 1. С. 98–105.
6. Mackiewicz M. Benchmarking parków technologicznych w Polsce, PARP, Warszawa 2010. S. 174.

7. Waligóra K. Parki naukowe, technologiczne i przemysłowe jako narzędzie wspierające potencjał innowacyjny polskiej gospodarki. URL: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/10909/1/K_Waligora_Parki_naukowe_tehnologiczne_i_przemyslowe.pdf.
8. Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. URL: https://www.paih.gov.pl/strefa_inwestora/parki_przemyslowe_i_tehnologiczne.
9. Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce. URL: www.sooipp.org.pl.
10. Benchmarking parków technologicznych w Polsce Wyniki badania, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 2008. S. 208.
11. Lubelski Park Naukowo Technologiczny S.A. URL: <https://lpnt.pl/o-parku>.

References:

1. Rozporządzenia Kabinetu Ministrów Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii stvorennia industrialnykh (promyslovykh) parkiv v Ukraini» vid 01.08.2006 r. № 447 [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2006-%D1%80> (Accessed 27 Oct 2021).
2. Halasiuk V.V. (2018) Industrialni parky: svitovi dosvid ta perspektyvy stvorennia v Ukraini [Industrial parks: world experience and prospects of creation in Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz*. Tom 28, no. 1, pp. 40–50.
3. Kalat Ya.Ia. (2020) Stymuliuвання розвитку industrialnykh parkiv (na prykladi prykordonnykh rehioniv Polshchi) [Stimulating the development of industrial parks (on the example of the border regions of Poland)]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Svitove gospodarstvo ta zovnishnoekonomichni vidnosyny*. Vypusk 2 (142), pp. 78–87.
4. Lysa O.I. (2014) Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm stvorennia industrialnykh parkiv [Organizational and economic mechanism of creation of industrial parks]. *Naukovyi visnyk. Seriya ekonomichna*, no. 2, pp. 172–181.
5. Oleksiuk H.V. (2017) Industrialni parky Ukrainy: vid kontseptsii do realnosti [Industrial parks of Ukraine: from concept to reality]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1, pp. 98–105.
6. Mackiewicz M., (2010) Benchmarking parków technologicznych w Polsce [Benchmarking of technology parks in Poland]. PARP, Warszawa, p. 174.
7. Waligóra K., Parki naukowe, technologiczne i przemysłowe jako narzędzie wspierające potencjał innowacyjny polskiej gospodarki [Online], available at: https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/10909/1/K_Waligora_Parki_naukowe_tehnologiczne_i_przemyslowe.pdf (Accessed 27 Oct 2021).
8. Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. [Online], available at: https://www.paih.gov.pl/strefa_inwestora/parki_przemyslowe_i_tehnologiczne (Accessed 28 Oct 2021).
9. Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce [Online], available at: www.sooipp.org.pl (Accessed 28 Oct 2021).
10. Benchmarking parków technologicznych w Polsce Wyniki badania, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008, p. 208.
11. Lubelski Park Naukowo Technologiczny S.A. [Online], available at: <https://lpnt.pl/o-parku> (Accessed 27 Oct 2021).